

રાખાયત બાબરીયો અને તેની
રાણી સતી સોન કંસારી
ચરિત્ર નાટક પંચાંકી.

રચના પ્રસિદ્ધ કરનાર.

ખત્રી. ઉમર અબુ આટકોટના રહીશ.

આવૃત્તિ પહેલી—પ્રત ૭૫૦

નડીયાદ “ સત્યસાગર ” પ્રેસ.

સંવત ૧૯૪૪—સન ૧૮૮૮.

કીમત રૂ.૦—૮—૦

૩૩૭૨

રાખાયત બાબરીયો અને તેની
રાણી સતી સોન કંસારી
ચરિત્ર નાટક પંચાંકી ૧૪૪

અંગ્રેજી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

ખતી ઉમર અબુ આરકોટના રહીશ.

આવૃત્તિ પાંચલી—પ્રત ૭૫૦

નવીયાદ “ સત્યસાગર ” પ્રસ.

સંવત ૧૯૪૪—સન ૧૯૮૮.

કીમત ૩૦-૮-૦

આ પુસ્તક સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આગષ્ટ પ્રમાણે
રજીસ્ટર કરાવ્યું છે માટે કોઈએ અમારી પરવાનગી વીના
છાપવું કે છપાવવું નહીં તેમ બજાવવું નહીં.

અર્પણ પત્રીકા.

સુદા મહેરબાન જેઠાભાઈ તાલુકે જેતપુર

ભાગદારવાળા નાગહીરના કારભાસાહેબ-

આપ સાહેબે આ પુસ્તક બહાર પાડવા અતી ઉત્ક-
ઠાથી આશ્રય આપેલો છે. તેમજ બીજાં પણ પરોપકારી
કામમાં કેટલાકને આશ્રય આપોછો એથી કરી આપનું મુ-
ખારક નામ પ્રસીદ્ધ થવા આ લઘુ પુસ્તક આપને અર્પણ
કરુંછું. અને ઇશ્વર પાસે આપનું હમેશાં કલ્યાણ થવા પ્રા-
ર્થના કરુંછું.

હરીગીત છંદ.

માયું હું મંગળ માગણી, પ્રભુ પાસ તારી આજ હું;

નેકી પુરુષ શીરોમણીના, કટ સરવે કાપ તું.

કરિ દિધિ આયુષ તેમની, પ્રભુ દીન દીને ચડતિ કરો;

ચંચળ મતિ છે એહની, વીભૂ અર્જ આ ઉરે ધરો.

દરબારમાં સૂ માન તેનું, છેક તો પ્રગટી રહ્યું;

ભાવેથી કાર્તિ દાખવાને, અલ્પ વાક્ય હું કહું.

ઈશ આશ પુરો તેહની, સર્વ કામ તેના મુખ વિશે;

જેમ ચંદ્ર તેજ ફેલાય તેમ, થાય દિર્ઘિત ચોદિશે.

ઠામ ઠામે જશ પામે, કરો એહવું વીશ્વંભરા;

માધ વડિલ છે તેમના, ગુણવંત ઉત્તમચંદ ખરા.

ઈશ્વર કૃપાથી એનમાં, રેવાની વિનતિ હયરં;

અતિ પ્રેમથી સ્વિકારવાને, ગ્રંથ આરપણ આ કરં.

લી. શે. ઉમર અબુ

ગ્રંથ કર્તા.

પ્રસ્તાવના.

આ આર્ય ભુમીમાં ઘણી સતી સ્ત્રીઓ થયેલી છે, જેની હકીકત વીશેનાં નાટક રૂપી પુસ્તકો બાહાર પડેલાં છે.

આર્ય લોકના ધર્મ શાસ્ત્રમાં પતિ પાછળ સતી થવા નું કહેલ છે. ને તે પ્રમાણે સતી થવાનો આગળ રીવાજ હતો પણ હાલ તો તે તદ્દન બંધ થયેલ છે.

જે જે સતીઓ થઈ ગયેલી છે તેઓએ પોતાના પતિને પ્રાણસમ ગણી, અતી સંકટ બોગવી પોતાનું શીયળ બચાવેલ છે અને એવા સંકટ સમયના વખતમાં પણ તેની ઇશ્વર ભક્તિ, અને ધીરજ તથા હીમત બહુજ વખાણવા લાયક છે. એવી પતિવ્રતા સતિ સ્ત્રીચરિત્રનું એક પુસ્તક બાહાર પાડવાનો મારો વિચાર થતાં ઈતિહાસ ઉપરથી એક દાખલો મળી આવ્યો. તે ઉપરથી આ પુસ્તક ગદ્ય તથા પદ્યમાં બનાવી સ્વદેશી જનોની સેવામાં મુકું છું.

આ પુસ્તકમાં સતી સોન કંસારીનો જન્મ ક્યાં ને કેવી રીતે થયો, તથા જન્મતાંજ તેને દરિયામાં નાખી દીધી, ત્યાર બાદ કંસારાને હાથ આવી, તે ત્યાં ઉછેરી મોટી થયા બાદ, તેના ઉપર આવેલ વીંદ્ર અને તે વીંદ્રથી ધુમલી નાશી જવું, ને ત્યાં રાખાયત બાબરીયા નામનો મીયાત બાબરીયાનો કુંવર. પોતાની ફીઈને ત્યાં આવેલ. તે છેવટ તેણે તેટલામાંજ થોડું ઘણું રાજ મેળવી રહેલાણ કરેલું. કેમકે તે બહુજ પરાક્રમી પુરુશ હતો. તેથી તે સાથે આ સોન કંસારીનું લગ્ન થયું. બાદ, રાખાયતનું વારમાં જવું, તથા તેનું મૃત્યુ થવું તેની પાછળ સોનનું જવું તથા

સતી થતાં દુષ્ટોના પંજમાં પ્રસાર્થ ત્યાં પડેલ કષ્ટ, ને તે-
માંથી મુક્ત થઈ મીત્ર શરણુ જતાં મીત્રે આપેલું શરણુ
તથા કરેલ યુદ્ધ અને છેવટ પાતે ગામને આપ દઈ સતી
થઈ એ વીગેરે હકીકતનો ગદ્ય પદ્યમાં ચીતાર આપેલો છે.

આ સતિના આપથી ધુમલી ઉઠડ થયેલ છે. ને ત્યાં
આ સતીનું દેશં પણ છે. ને તે સોન કસારીનું દેશં એવી
રીતે ઓળખાય છે.

આવી પતિવ્રતાસ્ત્રીઓમાં આ એક દાખલો ઉમેરવા જેવો છે.
આ પુસ્તક મેં મારા પ્રથમનાજ પ્રયાસથી રચેલ છે
તો તેમાં ભુલ ચુક પડી હોય તો વાંચનાર સાહેબો દરશુ-
જર કરી મને લખી મોકલશે તો હું તેમનો એહશાનમંદ
થઈ મારી ચુક સુધારી લઈશ.

કાઠીયાવાડમાં મારી જ્ઞાતના એટલે કોઈ મુસલમાને
આતું પુસ્તક હળુ સુધી બાહાર પાડેલું મારા બાણવામાં
નથી ને તે જ્ઞાતીમાં આ મારો પેહેલોજ પ્રયાસ છે. પણ
મને કોઈના તરફથી મદદ મળી નથી. ફક્ત મે. માણેક-
ચંદભાઈએજ કૃપા કરી મને આશ્રય આપી પુસ્તક બા-
હાર પાડવા ખર્ચની મદદ આપી સહાયતા કરી છે જેથી
તેમનો હું મોટો આભારી છું. ને તેથીજ તેમનું અમૂલ્ય
નામ આ પુસ્તકમાં જોડી તેમનેજ અર્પણ કરેલું છે.

મારું મુળ વતન જામનગરના માહાલ આટકોટનું છે.
પણ હાલ જેતપુરમાં વકીલાતના ધંધા અર્થે રહું છું. તો
કોઈ પણ ગ્રહસ્થને આ પુસ્તક સંબંધી મને લખવું હોય
તો જેતપુર લખી મોકલવું

લી. શે. ઉમર અબ્દુ
ગ્રંથ કર્તા.

રાખાયત બાબરીયો અને તેની
રાણી સતિ સોન કંસારી
ચરિત્ર નાટક.

ધંધર સ્તુતી.

રાગ કલ્યાણ.

(શ્રીજગત પતિ,) એ દળમાં.

કૃપાળુ ધંધરા, હે ભવ ભીતિ હરા;
જગતના બનાવનાર છો તમે ખરા.— ટેક
જે જગ કર્તા દુઃખને હર્તા, જે જે જે જગરાય;
વિશ્વપતિ છે ગહન ગતિ, તુજ કળી નહીં શકાય.—કૃપા૦૧
અખીલ પ્રભાંડ વિષે છો ધંધર વ્યાપિત સર્વે ઠામ,
આદિ અનાદિ એક નીરંજન, જય જય ગુણના ધામ.—કૃ૦ ૨
જે અજરામર જે વિશ્વંભર જે જગદીશ્વર ભૂપ
કૃપા નિધાના અંતર જામી, અકળિત રૂપ અનૂપ.—કૃ૦ ૩
હે ધરણીધર મહંત મુનીવર, નટવર ગુણ સૌ ગાય
તુજ ગુણ ગાતાં-પાર નઆવે, સહસ્ર મુખેથી ગવાય.—કૃપા૦૪
હે સૂરેશા નમન નરેશા, નમીયે વારમ વાર
હે ભીડ ભંજન સુમતીદાતા, વિનતી વળતી ધાર—કૃપા૦૫
સતી સોન કંસારી નાટક, બજવે તારાં બાળ

વિદ્ય વિદ્યારી કાજ સુધારી, સાલ્ય કરે કારતાર—કપા૦ ૬
 પાત્ર જનો પ્રણમે છે પ્રાતે, ચરણે નામી શીશ
 ઉમરપર કર નેહ નજરનીત, પ્રીતથકી જગદીશ—કપા૦ ૭
 (ઇશ્વર સ્તુતિ થઈ રહ્યા પછી)

સુત્રધાર—સગ્રહસ્થો આટકોટ નીવાસી ખજી ઉમ-
 ર અણુએ જાખાયત આજરીયો તે તેની રાણી સતિ સોન
 કંસારી ચરીત નાટક રચેલું છે તે આજરોજ ભજવી જા-
 નાવીયે છીએ તો તે એક ચીતે શ્રવણ કરશે.

(તેટલામાં)

વિદુષક—અહા ! તણ ગાઉના ત્રભેટા પર તણુરા-
 નો અથાજ ક્યાં થાય છે ? શું કાંઈ ધામધુમ થવાની છે ?

સુત્રધાર—અરે હજી તું આવ્યો ત્યાં તને ધામધુમ
 થવાની કેમ ખબર પડી ?

વિદુષક—તો અક્કલના જાજ માણસને ઈશ્વર અ-
 કલ આપી છે તે કાંઈ વાટી ખાવા આપી નથી. વીચાર
 કરવાને આપી છે. તો તે ઉપરથી જાણવું જોઈએ. જેમકે
 “ અનુમાનાયતી પાડા કરીત પોદલા ” તો તે ઉપરથી
 જાણવું કે પાડો કરે તે પોદલોજ હોય.

સુ૦—અરે તું તો હુશીયાર માણસ જણાય છે

વિ૦—તું કોણ છે ?

સુ૦—પણ તું કોણ છે ?

વિ૦—એક ગામડી ઠોસો મારવા દે તો કહું.

સુ૦—કાંઈ બાધ ત્યારે લે હું મારું નામ કહું.

વિં—કહે ?

મું—હું નાટકાચાર્ય છું.

વિં—અહા ! શું, નાટ જે “ ખોરડાનું ” કહેવાય તેનો ચારો કરવા વાળો ” એટલે નાટથી માર ખાવા વાળોછે?

મું—અરે ! તુંતો ખરેખરો મુખે જણાય છે, સમજતો પણ નથી

વિં—(સુતધારને ગાલે તમાચો મારી) લે બાઈ બૂલ્યો, હવે તું સમજાવ.

મું—(ગાલ ચચવાળનો) અરે બેવકૂફ તુંતો ખરાય માણસ જણાય છે. તારી સાથે વાત ચીત કરવી; તે તો ભુતની બાઈખંધાઈ જેવું છે. ચાલ નફટ તારીસાથે બોલતો નથી. (એમ કહી પાછો ફરે છે)

વિં—લે બાઈ હવે હશે. પણ હવે સમજાવ.

મું—પાંશરો થઈ સમજે તો સમજાવું, કેમકે તું મારું અપમાન કરે છે. તે મારાથી સહન થશે નહીં.

વિં—હવે તાકીદથી કહે તો સારું.

મું—હું નાટકાચાર્ય એટલે નાટક કરનાર છું

વિં—ત્યારે મારું શું કામ છે ?

મું—તું મારા નાટકમાં ટેકો આપીશ ?

વિં—અરે ! ટેકાને બદલે કહેતો તાડીનું આખું ઝાડ મુંકો દઉં.

મું—જો ! વળી અવળામંડાં ચાલ્યો.

વિં—કેમ, ટેકો નથી જોતો ?

સુ૦—એવો ટેકો નથી જોતો.

વિ૦—ત્યારે કેવો ? આડસરનો કે વાંબલાનો ?

સુ૦—અરે મુરખ નાટક ભજવવામાં.

વિ૦—ત્યારે એમ કહેને કે મદદ દર્શ

સુ૦—હું તો એમજ કહું છું. પણ તુ તારી સ્વપના-
ઈમાંજ ચાલ કરે છે.

વિ૦—હીક લે શું છે તે કહે ?

સુ૦—તું શું મદદ દર્શ ?

વિ૦—મને તો મારી મજાર રાગણીયો આવડે છે
તે ગાઈ જતાવીશ.

સુ૦—તારી મજાર રાગણીયો કેવી છે તે મને કહે
તો ખરે ? કેમકે અહીંથી જાણતો થાઉ તો અવસર કે
પર ગાવાનું કહેવાય.

વિ૦—તારે સાંભળવી છે ?

સુ૦—હા પણ તે રાગણીનાં નામ શું ?

વિ૦—ગદા મજાર, કુત્તા મજાર, બીલા મજાર.

સુ૦—અહા ! આ રાગણીનાં નામ તો મેં આજ
પ્રથમજ સાંભળ્યાં; કદી સ્વપનામાં પણ સાંભળેલ નથી.
પણ હવે એક મને કહીતો સંભળાવ ?

વિદુષક—હીક લે ત્યારે સંભળાવું છું. (એમ કહી
એ ટાંટીયા પોહોળા કરી મેં આગળ મુઠી દેઈ) જોજો હો !
હી જતો નહીં, (એમ કહી મોટે અવાજથી) બોંબોંબોં

સુ૦—અરેરે ! મારા તો કાન ચમકી ગયા; આ તે

રાગણી કે શું ?

વિન્—કેમ કેવે? ખુશી થયો.

સુન્—ખુશીની તો વાત શું કહું, પણ બે આરા-
ગણી મારા નાટકમાં પડી હોય તો તરત મોચી પતરાની
પુળ થાય; પણ તે અગાઉથી મને સાંભળાવી તે હીંક ક્યું.

(તેટલામાં દરબારી પટાવાળો)

શરખાં—અરે ! આજ હમારે દરબારી ઉખેમે એક
ખીનવારસી ગધા આયા થા, સો ઉખેમે સે નીકલ કે ભા-
ગ ગયા હેં; ઉસકા અવાજ હીયાં સુના હેં; વો કીદર હેં,
હીંયા આયા હેને ?

સુન્—આંહી તો ગધો જધો કાંઈ નથી.

શરખાં.—અખે, કસને અખી અવાજ નીકલા હે.
ઓર તુમ જુક જોલતે હો ? કયા દરબારી માલ ખેચ ખા-
ના હે ?

સુન્—અરે ! જમાદાર આંહી તો કાંઈ જનાવર આ-
વેલ નથી.

શરખાં—અખે મેને કાનોકાન ઉસકા અવાજ અખી
સુના હે. અખી ભોં ભોં હુવા હે.

સુન્—હા હા જમાદાર, એતો અમારા વિદુષક ગ-
વૈયાએ પોતાની રાગણી ઉખેડી હતી.

શરખાં—એસી રાગણી હોવે ?

સુન્—હા જમાદાર, એ તેણે નવી જનાવી છે.

શરખાં—ઓ રાગણીકા નામ કયા ?

મુન્—ગધામલાર.

શીન્—ક્યા ખાત, સાલી રાગણીકા નામ ગધામલાર
(એમ કહેતો કહેતો જાય છે.)

મુન્—(વીદુષક પ્રત્યે) લે હવે એથી ખીન્નુ શું કરી
ખતાલીશ?

વિન્—કરું તો બલાઇ, ન કરું તો ખુરાઈ, નહીતર
તારી શરમતો જાય.

મુન્—અરે ! આ તારી રીત તે કેવી ગણવી ?

વિન્—જેવી છે તેવી; પણ તારી પાસે આવશે નહીં.

મુન્—તું તો સાવ લજ્જો છે; ચાલ હું તો મારું
કામ કરું (એમ કહી પાછો ફરતાં)

વિન્—હજી મારા ખીન્ન મલાર રાગ સાંભળ..

મુન્—હા બાઇ એતો રહી જાય છે. લે સાંભળાવ?

વિન્—કુત્તા મલાર કહું કે ખીલા મલાર?

મુન્—તારી મરજીમાં આવે તે જોલ.

વિન્—પણ તું મને કાંઈક ઇનામ દઈશ કે નહીં?

મુન્—પેલા રાગનું ઇનામ તો ઉપર પ્રમાણે; અને
આ ખીન્ન રાગથી તો તારા પર પડે તે ખરું.

વિન્—વળી પડવાનો શું છે ?

મુન્—મોચી પતરાનો વરસાદ ખીન્નું શું ?

વિન્—છટ નોનશન; તને સારા નરસાની કદર ન-
થી (એમ કહી ચાલવા માંડતાં)

મુન્—અરે ! તું કચવાઇને ન જા.

વિ०—મને ભુખ લાગી છે.

મુ०—એટલીવારમાં ભુખ લાગી !

વિ०—અરે ! હા. મારા ગુંબમાં રોટલો છે તે આં.
હીજે સ્વાદા કરી લઉં.

મુ०—આટલી બધી માણસની ધાડ છે તે શરમા-
ઈશ નહીં?

વિ०—જો, મારી વાત એવી છે કે “ ભુખ ન લા-
ગી હોય ત્યારે જાણું માણસની ધાડ, ને ભુખ લાગી
હોય ત્યારે સમજુ કાંટાની વાડ; એમ ધારી હોષ્યાં ક-
રી જાઉં તે દીવસ આખાનું કામ કાઢી નાખુ.

મુ०—ત્યારે તારી ઇજત તો બહુ.

વિ०—એ બહુ તો ગુંબમાં લેઈને ફરું છું પણ હ-
વે તો જઈશ. પાછું જરૂર પડતે ઓસાવજો. (એમ કહી
જાય છે.)

રાખાયત બાબરીયો ને તેની રાણી
સતી સોન કંસારી ચરિત્ર
નાટક પંચાંકી.

અંક ૧ લો.

પાત્રજનો.

રાજા... ... શંખોદ્ધાર બેટનો રાજા હુંદણસી
રાણી... ... " " તેની સ્ત્રી.
દાશી... ... " " ની ગાલી.
સીપાઈ... ... " પ્યારેખાં નોકર.
પ્રધાન... ... " રાજાનો મંત્રી.
બેશી... ... શંખોદ્ધાર બેટનો આજ્ઞાલુ લાલબટ.
સેનાધિપતી... ... સૈન્યનો ઉપરી.

અંક ૧ લો.

પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ—એકાંત મેહેમ.

રાજા—કેમ પ્રિયા, શા વિચારમાં છે?

રાણી—પ્રાણનાથ આપણી વૃદ્ધાવસ્થા થઈ પણ પ્ર-
ભુએ કાંઈ પણ સંતાન આપ્યું નહીં. વાંઝીઆ મેણું બ-
હુજ ખરાબ છે.

રાજા—હા પ્રીયા, એ વાત ખરી છે ને પુત્ર વિના
પણ દુઃખ છે, વળી તે વિષે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

નરસ્યપુત્રહીનસ્યનાસ્તિવૈજન્મનઃફલં ॥ અપુત્ર-
સ્યગૃહંશુન્યંહૃદયંદુઃસ્વિતસદા ॥ ૧ ॥ પિતૃદેવમનુ-
ષ્યાણાંનાનૃણિત્વંસુતાંવિના ॥ તસ્માત્સર્વપ્રયત્નેન
સુતમુત્પાદયેન્નરઃ ॥ ૨ ॥ નબાંધવાનમિત્રાણીના
માસાઃસુહૃદસ્તથા ॥ રોચંતેપુત્રહીનસ્યનગજાશ્વપ-
દાતયઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ—પુત્ર વિનાના મનુષ્યનો જન્મ નિષ્ફળ છે.
તેમજ તેનું ઘર પણ શૂન્ય છે. ને તેનું હૃદય પણ સદા
દુઃખી રહે છે, વળી પીતૃ, મનુષ્ય, ને દેવતા, એ ત્રણેનું
રણ; જ્યાં સુધી પુત્ર નથી ત્યાં સુધી ઉતરાવ નથી. તેથી

કાંઈ પણ પ્રયત્ન કરીને પુરૂષે પુત્ર ઉત્પન્ન કરવો જોઈએ.

સગા વાહલાં, ભાઈબંધ, કામદાર, તેમજ હાથી, ઘોડા વીગેરે વૈભવ પુત્ર વિનાના પીતાને સારો લાગતો નથી.

રાણી—હા, પ્રાણનાથ. એ વાત ખરી છે, પણ આપણા તકદીરમાં સંતાન પ્રાપ્તી કાંઈ પણ છે કે નહીં? એ જોતીશથી પુછાવી જુવો તો કીક.

રાજા—કીક પ્રીયા; હું આજ કચેરીમાં જઈ જોશીને બોલાવી પુછાવીશ, ને તેથી જોવી હકીકત હશે ને જણાશે.

રાણી—કીક પ્રાણનાથ.

રાજા—(દાશી પ્રત્યે) એક શીપાઈને કહે કે લાલબટ જોશીને બોલાવી કચેરીમાં આવે ?

દાસી—સારું મહારાજ (એમ કહી બાહાર જઈ પ્યારેખાં સીપાઈને કહે છે)

રાજા—હવે પ્રીયા હું કચેરીમાં જાઉં ?

રાણી—પધારો.

રાજા—કીક (એમ કહી જાય છે)

રાણી—(એકલી) અહા ! ! હે કપાળુ પ્રભુ, આ સંસારમાં પુત્ર વિનાનું કાંઈ પણ સુખ નથી, અમારી વૃદ્ધાવસ્થા થઈ પણ કાંઈ સંતાન તે આપ્યું નહીં. (એમ કહી ઈશ્વર સ્તુતી કરે છે)

સીતાજીના મહીનાનો રાગ. (તાલ દીપચંદી)

અંતર જનમી અહોનીશ ઈશ, અતી પ્રિતથી કહું;

શીશુ વિનારે મુજ મહારાજ, રીઝી કેમ હું રહું. ૧

શંકર સારદા પુરોને આશ, શંકા શીદને કરો;
કર્યા દાશીના પુરારે કોડ, કર શીરપર ધરો. ૨

રણુછોડ રશીયાજીઓ રાય, રટણ તારું કરું;
વન્હિ પ્રગટેરે વીઠલ રાય, પાયે શીશ હું ધરું. ૩

ધર્મ કુમાર ધરણીના નાથ, ધ્યાને ધારું તુજને;
મારું દુખકું કાપોરે દયાળ, પુત્ર આપો મુજને. ૪

નયણે નીરની વહે છે ધાર, કારણ હશે ભૂતનું;
હું છું પુરણ પાપણી નાર, સુખ નહીં સુતનું. ૫

મુજ અખળા તણો શો ઉપાય, જાણોછો જડુપતિ;
સૃષ્ટી જાણું હું સર્વ સ્મશાન, હવે વૃદ્ધ છે પતિ. ૬

(એ પ્રમાણે ઈશ્વર સ્તુતિ કરી રહ્યા પછી)

આજે રાજને પ્રશ્ન સેવાનું કહેલ છે, તો હવે કચેરી-
માંથી પધારશે ત્યારે ખબર પડશે. ઇશ્વર કરે ને સાચું પ્ર-
શ્ન આવે તો ઠીક; નહીં તો જેવી હાલત છે તેવી ભોગવ-
વી પડશે. (નીસાસાથી) હર હર ! ! પ્રભુ કરે તે ખર.

—•()•—

પ્રવેશ ૨ જો.

સ્થળ—કચેરી.

રાજા—કેમ પ્રધાનજી ?

પ્રધાન—હાં હજુર.

રાજા—રાજની સ્થિતિ કેવી છે ?

પ્રધાન—ખડુ સારી છે.

રાજા—જેશીને બોલાવા સીપાર્ઈ ગયો છે તે હજી આવ્યો નહીં.

પ્રધાન—હમણાં આવશે. (તેટલામાં)

ધારેખાં—હજીર એ જેશી આવે.

રાજા—આહા.

લાલભટ—હજીરને આશરવાદ.

રાજા—પધારો જેશીજી.

લાલભટ—હા મહારાજ.

રાજા—તમારું આજ એક કામ પડ્યું છે.

લાલભટ—(રાગ અરે લાવ દેવતું જરૂર આ.)

એ ઢબમાં.

કહો રાય મારું, પડ્યું શું છે કામ;

હુકમ હોય તે મુજ, સુણવાની હામ.

રાજા—પડ્યું જેશી આજે, તમારું એ કામ;

નહીં સંતતી આપી, હજી બોળા શ્યામ.

થઈ વૃદ્ધાવસ્થા, અમારીરે આજ;

નહીં થયું મનનું, કંઈ પૂર કાજ.

પુત્ર વીનાનું છે, મેણું બહુ;

ખરી વાત ચિત્તથી, હું આજે કહું.

નશીબમાં સંતાન, છે કે નહીં;

તે કહેવાને આપ, બોલાવ્યા અહીં.

કહો જેશ જેઈ, ખરે ખરી વાત;

હમે જોથી મનની, સઘળારે બ્રાંત.

લાલભટ—હુકમ આપતો હું ચડાવીને શીર
 લહું પ્રશ્ન હમણાં, ન થાવ દીલગીર
 (એમ કહી વેઢા ગણી કુંડળી કરી. જોશીએ રાજ સામુ
 જોતાં)

રાજ—થયું હોય પ્રશ્ન તો, સઘ કહો;
 અતી વખત હવે, જાણે વહો.
 જોશી—મારા જોશમાં આવી, એવી વાત;
 થશે એક પુત્રી, કહું ખરે ખાત.
 એવું જોશ મારું, કહે છે સહી;
 માનો વાત નિશ્ચય, સંદેહ નહીં.

રાજ—એટલું થાય તો પણ ઈશ્વરની કપાળજીવી.

પ્રધાન—હા હજુર.

રાજ—જોશીને સાલ, મંદીલ, અને રૂપ૦૦ આપો.

પ્રધાન—બહુ સારું મહારાજ (એમ કહી આપે છે)

રાજ—કેમ જોશીજી ખુશી થયાને ?

લાલભટ—હા મહારાજ.

રાજ—તો સારું.

લાલભટ—હજુર મને હવે રજા છે ?

રાજ—મહે પધારો.

લાલભટ—મહારાજને આશીર્વાદ (એમ કહી જાય છે)
 ને હસ્તાં (સ્વગત) આજતો ભવોભવની ભુખ ટળી ગઈ
 (એમ વીચાર કરતો કરતો જાય છે)

રાજા—કમ પ્રધાનજી ? પ્રશ્નમાં તો એક પુત્રાનું આવે છે. ઈશ્વર કૃપાથી એટલું થાય તો પણ બહુ સારું.

પ્રધાન—હા, હજુર.

રાજા—હીક હવે કચેરી બરખાસ્ત કરો (સર્વ ઉઠી જાય છે)

પ્રવેશ ૩ જો.

સ્થળ—એકાંત મહેલ.

રાજા—કમ પ્રિયા ?

રાણી—હાં પ્રાણનાથ આજે શું હકીકત બની.

રાજા—પ્રશ્ન લેવરાવ્યું, તેમાં સંતાન વિશે એક પુત્રી થવાનું આવે છે.

રાણી—ઇશ્વર કૃપાથી એટલું થાય તો પણ બહુસાર.

રાજા—હા પ્રીયા ઇશ્વર મરજી હશે તેમ થશે.

રાણી—હા, પ્રાણનાથ, એનો ખર્ચ છે તે.

રાજા—હવે જરા વિશ્રામ કરવા વિચાર છે.

રાણી—આપની મરજી. (એમ કહી વીશ્રામ લે છે)

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ—કચેરી

રાજા—પ્રધાનજી ?

પ્રા—હાં હજુર.

રા૦—વસુલાતના ધારાનું કામ પૂર થયું?

પ્ર૦—હા, મહારાજ.

રા૦—સેનાધિપતિ કેમ આવ્યા નથી?

પ્ર૦—હમણું આવશે. (તેટલામાં)

સેનાધિપતિ—હજુર વંદન કરતા હું.

રા૦—રાહ (સુણ એ અઝલમ)

સુણો, સૈન્ય પતિ, કેવી સૈન્યની ગતી;

થઈ જાણવા મતી, કરો વર્ણન અતી.

કેવી સુરની કૃતિ, ને વીદેશમાં છતી,

સુણો સૈન્ય પતી. ૧

સૈ૦— રાગ ઉપરનો.

હજુર, અર્જ હું કરું, હુકમ દીલમાં ધરું,

સૈન્ય શુરમાં ખરું, નકી વાકય ઉચર;

છે વિદેશમાં છતું, તેનું સુર ગાજતું.—હજુર ૧

દેખી હુમતો ડરે, સંગ યુદ્ધનાં કરે,

સામે પગ ના ભરે, કદી ભરે તો મરે;

જોવું યુદ્ધમાં ખરું, કહે મન માહરું—હજુર ૨

રા૦—વાહ ! સેનાધિપતી ! સૈન્યની આવી લકીકત
સાંભળી હું ધણો ખુશી થાઉ છું.

સૈ૦—હજુર, હમેરા કામ હે કે જરૂકા નીમક ખાના
ઉસકી નોકરી દીલજનસે જાળના આહીયે.

રા૦—હા સેનાધિપતિ, નીમકહલાલ નોકરનું તો એ-
જ કામ છે- કેમ પ્રધાનજી ?

પ્ર૦—હા હજુર.

રા૦—એવા બધા નીમકહલાલ નોકર હોય તો બહુ

સાર.

પ્ર૦—હા. હજુર આપના સર્વ નોકર એવાજ છે.

રા૦—તો સાર, (કચેરી બરખાસ)

પ્રવેશ ૫ મો

સ્થળ—એકાંત મેહેલ.

રાજા—કેમ પ્રીયા શું છે?

રાણી—સારું છે પ્રાણનાથ.

રાજા—ઈશ્વર કૃપાથી તને શ્રીમંત રહ્યું એ સાર થ-
યું. ને હવે આપણી ઇચ્છા પૂર્ણ થાય તો સાર.

રાણી—પણ પ્રાણનાથ મને શ્રીમંતના દીવસો હવે
બરાઈ આવ્યા છે, તો આજકાલ ફરજદ પ્રાપ્ત થવાનું મ-
ને જણાય છે.

રાજા—હીક પ્રીયા, ત્યારે સુયાણીને આપણા મેહેલ-
માંજ હમણાં રહેવાનું કરે તો કેમ ?

રાણી—તોપણ સારું; પ્રાણનાથ.

રાજા—ત્યારે એ સગવડ હું કરીશ. પણ હવે જમ-
વાને ફટલી દેર છે?

રાણી—પધારો તેટલી વાર છે.

રાજા—હીક ચાલો ત્યારે (ઉઠે છે)

પ્રવેશ ૬ થો.

સ્થળ—કચેરી.

રાજા—પ્રધાનશ્રી ?

પ્રધાન—હાં હજુર.

રાં—આપણી રાજ્યની સ્થિતિ તો સારી છે પણ વસ્તીમાં સુલેહ કેવી છે?

પ્રં—હજુર કોઈ જાતનું તડ તોડાન નથી.

રાં—ત્યારે તો ઠીક. (એટલામાં દાશી)

દાશી—મહારાજ મારી બાઈને દીકરીનો પ્રસવ થયો છે.

રાં—એમ ?

દાં—હા મહારાજ.

રાં—(ખુબ ખુશી થઈને) પ્રધાનશ્રી આ દાશીને સાલ, મંદીલ ને રૂ ૨૦૦) ઈનામ આપો.

પ્રં—ઠીક હજુર. (એમ કહી આપે છે ને દાશી જાય છે)

રાં—ઈશ્વરે માંડ માંડ આવેા શુભ અવસર આપ્યો એ તેનો ધણોજ ઉપકાર માનવો જોઈએ. ધણું દીવસે આશા સરળ થઇ ને વાંઝીઆ મેથું ટળ્યું. તેની ગહન શતિ છે.

પ્રં—હા હજુર.

રાં—હવે ગામમાં સાકર પેંહેચાવો. ને બાલકોને દક્ષણ આપો.

પ્ર૦—સાર હજુર (એમ કહી તે પ્રમાણે સવડ કરે છે)

રા૦—ઈશ્વરે આવો અવસર આપ્યો એ અતીશય ખુશીની વાત છે. કાંઈ સંતાન નહોતું તેથી તો બહુ જ સાર.

પ્ર૦—હા હજુર. (તેટલામાં દાશી આવતી જોઈ)

રા૦—ફરીવાર દાશી આંહી આવે છે તો વળી શું કામ હશે ?

પ્ર૦—હજુર હમણાં જણાશે (તેટલામાં)

દા૦—મહારાજ, મારી બાઈને જે પુત્રી અવતરી છે તે દાંત સહીત અવતરેલ છે.

રા૦—અહા ! ! ! એમ કેમ !

પ્ર૦—હજુ, એ તો કાંઈ નવાઈની વાત જણાય.

રા૦—તેનું કારણ શું હશે !

પ્ર૦—જેશીતે બોલાવી પુછવાથી જણાશે.

રા૦—ત્યારે જેશીને બોલાવો !

પ્ર૦—હ્યો હજુર (એમ કહી) પટાવાળા.

પટાવાળા—મ્યા હે હજુર.

પ્ર૦—અપને જેશી લાલ્લભટક પૂજાવ.

પ્ર૦—અહા હજુર (એમ કહી જાય છે)

રા૦—અહા ! માંડ માંડ એક પુત્રી થઈ તેમાં પણ આવી રીતે હકીકત બની. ખરેખર તકદીરની વાત મોટી છે. હીક ! ! ઈશ્વર મન્દા જોરાવર છે.

પ્ર૦—હા મહારાજ તે તો ખરું જ છે તો (તેટલામાં)

પ૦—હજુર એ જોશીજી આવે.

જોશી—મહારાજને આશ્વાદ.

રા૦—પધારો જોશીજી.

જો૦—હા, મહારાજ. શું હુકમ છે?

રા૦—રાહ (આખાહરણનો)

મુજ ઘેર થઈ પુત્રી આજ,
તેનું પ્રશ્ન લહો જોશી રાજ.
હાંત સહીત જન્મ-મૃત્યુઓ છે,
સંશય એથી મુજ વચ્ચે છે.
તેનું કારણ કહોને આપ,
ટળે સકળ મનનો સંતાપ.

જો૦—(પ્રશ્ન લઈ)

લીધું પ્રશ્ન ખરું મેં આજ,
કહું આપ શ્રવણ થવા કાજ.
દીન તણુ રહે, રાજ વાસ,
તો તુજ રાજ, થશે સર્વ નાશ.
વળિ કુળ વાધેલ, કહેવાય,
નકિ તે પણ નીરવંશ જાય.
એહ પ્રશ્ન આવ્યું આજ મારું,
રાય ખચીત વાત ઉચારું.

રા૦—(આ સાંભળી બહુજ ઉદાસ થઈ) અહા !

હે પ્રશ્ન તારી ગતિની બલીદારી છે. ધડીમાં રાજ કરે અને

ધડીમાં કરાણુ કરે. હીક તારી ઈચ્છા, હર હર !

જો—મહારાજ મને રજા છે

રાં—હા, પધારો.

જો—આશરવાદ (એમ કહી જાય છે)

રાં—પ્રધાનજી! હવે શું ઉપાય કરવો? જો તથ્ય દીવસ એ પુત્રી રાજમાં રહી તો પાપમાલ થવા જોવું છે. માટે હવે શું કરવું.

પ્ર—કાંઈક સુકિત થાય તો સાફ.

રાં—ત્યારે એમ થાય તો હીક “ કે તેને લાકડાની પેટીમાં નાખી બરાબર પેક કરી સમુદ્રમાં તરતી સુકી દેવી. કેમકે તેથી આપણી બૂમીમાં તેવું મરણ થયું ગણાય નહીં ”

પ્ર—હા હજુર એમ થાય તો તથ્ય હીક છે.

રાં—ત્યારે પેટી મંગાવો ને એ પ્રમાણે કરી તમે પોતે સુકી આવો.

પ્ર—સારું હજુર.

રાં—જરા તથ્ય હીલ ન કરો ને જાવ.

પ્ર—સારું હજુર હું એજ સગવડ કરું છું (એમ કહી જાય છે.)

રાં—(એકબોલે) અહા ! ! જગદતી, તારી કુદરત ન્યાયી છે. અમારો તો જવ જોવો હતો તેવોજ થઈ રહ્યો હર હર. (એ પ્રમાણે નીરાશ થઈ વીમાર કરે છે.)

(૨૪)

(પ્રધાન પેટી મુકી આવે છે)

૨૧૦—કેમ પ્રધાનજી શું કર્યું?

૨૧૦—હજુર એ પ્રમાણે સગવડ કરી સમુદ્રમાં પેટી
મુકી આવ્યા.

૨૧૦—હીક. (પછી કચેરી બરખાસ્ત.)

રાખાયત બાબરીયો ને તેની રાણી
 સતિ સોન કંસારી ચરીત્ર
 નાટક પંચાકી
 અંક ૨ જો.

પાત્રજનો.

કંસારો... ... સીયાની બંદરનો રહીશ
 એક કંસારો.
 કંસારી... ... તેની સ્ત્રી.
 જમના... ... તેની દીકરી
 પ્રભાત ચાવડો,..... ... મીયાંની બંદરનો રાજા
 દોસતખાં... ... તેનો જમાદાર
 પેપડીખાં... ... સીપાઇ
 સોન... ... સંખોદાર બેટના રાજા દુ-
 ઘણુસીની દીકરી તે કંસા-
 રાને હાથ આપેલ છે તે.

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ ૧ જો.

સ્થળ કંસારાનું ઘર.

કંસારી—બેટા જમનાં ? આજ તારો બાપ દરીયા કાંઠે લાકડાં લેવા ગયેલ છે તે હમણાં આવશે; માટે રસોઈની તૈયારી કરીએ, ચાલ ઘરમાં.

જમનાં—હીક બા. (તેટલામાં ખડકીનું કમાડ ખડખડતાં) પણ બા ખડકીયે કોઈ આવ્યું જણાય છે.

કંસારી—જો, જોઈએ કોણ છે. ?

જમનાં—(કમાડ પાસે જઈ) બા મારો બાપ છે.

કંસારી—હીક. (કંસારો લાકડાની ભારી સહીત આવતાં) કેમ આટલીવાર લાગી ?

કંસારો—જરા દુર ગયો હતો.

કંસારી—અમે રસોઈની તૈયારી તો હમણાંજ કરતાં હતાં.

કંસારો—હીક (એમ કહી લાકડાની ભારીમાંથી પેટી કાઢતાં)

કંસારી—એ શું ? પેટી ક્યાંથી ?

કંસારો—તારે શું કામ છે ? મળી જ્યાં ત્યાંથી.

કંસારી—પણ ક્યાંથી મળી ? કહો તો ખરા ?

કંસારો—આજ દરીયા કીનારા તરફ લાકડાં સાઝ

પ્રરતો હતો તેટલામાં આ પેટી નજરે ચડતાં મેં કાઢી લીધી.

કંસારી—ઠીક કર્યું, પણ એમાં શું છે ?

કંસારો—લ્યો જોઈએ.

કંસારી—હું ઉઘાડું. (એમ કહી પેટી ઉઘાડતાં માંહે એક બાળક માલમ પડતાં) અરે ! આમાં તો બાળક જણાય છે. અહા ! તે તો એક બે વાસાનું જણાય છે

કંસારો—હૅં ! (એમ કહી જુવે છે)

કંસારી—તેમાં બાળક ક્યાંથી ?

કંસારો—કેમ ખબર પડે ? પણ કાઢ બાંધા ધરનું હોવાનું તેના રૂપ બિપરથી જણાય છે.

કંસારી—હા, એમજ જણાય છે.

કંસારો—ગમે તે હોય પણ ઈશ્વરે આપણે હાથ મેળવ્યું. તો તેને આપણી પુત્રી સમાન ગણીને ઉછેરવી જોઈએ.

કંસારી—હા એમજ કરવું જોઈએ.

કંસારો—ઠીક ત્યારે તેને દુધ પીવરાવ.

કંસારી—લ્યો. પીવરાવુંછું ને તમે ધરમાં જાવ.

કંસારો—ઠીક.

(પછી કંસારી તેને દુધ પાવે છે)

કંસારો—(ધરમાંથી આવી) કેમ દુધ પાડુ ?

કંસારી—હા.

કંસારો—હવે તેની બરદાશ બરાબર રાખજે કેમકે

હું આવતી કાલે વીદેશ જવાનો છું. તો ધણા દીવસે અવાશે.
માટે બરાબર સાચવજો.

કંસારી—તેમાં જરા પણ કહેવું પડશે નહીં.

કંસારી—તો, સાહે.

(પછી ખીજે દીવસે તે વીદેશ જાય છે)

પ્રવેશ ૨ જો.

સ્થળ—કંસારાનું ઘર.

કંસારી—ખેટા જમનાં ? તેં બધું કામ કરી લીધું ?

જમનાં—હા, મા.

કંસારી—આ, તારી બેન છે તેને હવે તું રમવા
જાય ત્યારે બેગી લેઈ જજો.

જમનાં—સાહે મા. પણ મારો બાપ આજ ધણા
દીવસ થયા પરદેશ ગયા છે, તે હજી કેમ આવ્યા નહીં ?

કંસારી—ખેટા; હવે આજ કાલ આવશે.

જમનાં—પણ બા, આટલા બધા દીવસો કેમ લા-
ગ્યા હશે ?

કંસારી—તું છોકરું શું જાણે ?

(તેટલામાં ખડકીનું કમાડ ખડખડતાં)

જમનાં—બા કોઈ આવ્યું જણાય છે.

કંસારી—જા, જોઈએ કોણ છે :

જમનાં—(કમાડ ઉઘાડતાં પોતાના બાપને જોતાં
એક દમ દોડતી પોતાની મા પાસે આવીને) અરે ! મા

મારા બાપ આવ્યા !

કંસારી—ખોટું બોલે છે કે ?

જમનાં—ના, બા, સાચે સાચું. (એમ કહી) બે,
આ આવ્યા !

કંસારી—હા, બેટા ખરેખરે શું ! (તેટલામાં)

કંસારી—કેમ જમનાં ? કેમ છે ?

કંસારી—(ખુશી થતી.) બોલ જમનાં બોલ ?
(એમ કહે છે પણ જમનાં બોલતી નથી)

કંસારી—પેલી છોકરી ક્યાં ?

કંસારી—ઘરમાં છે (એમ કહી જમનાં પ્રત્યે)
બા જમનાં તારી બેનને બાહાર બોલાવી આવ.

જમનાં—ઠીક (એમ કહી સોનને બોલાવી લાવે છે)

કંસારી—અરે ! આ છોકરી તો મોટી થઇ ગઇ, તે-
નું કાંઈ નામ પાડ્યું છે કે નહીં ?

કંસારી—હા, સોન નામ પાડ્યું છે.

કંસારી—વાહ ! નામતો સારું પાડ્યું છે. (એમ
કહી સોન પ્રત્યે) બેટા આંહી આવ. (સોન નજીક આ-
વતાં તેને બોળામાં લઇ, કેમ બેટા કેમ છે ? એ વીગેરે
મધુર વચ્ચનોથી તેના પર ધ્યાન કરે છે)

કંસારી—સોન, બોલે ચાલે પણ હુશીયાર છે. આ-
પણી બધી દીકરીમાં તેના જેવી કાંઈ નથી.

કંસારી—ઠીક. (એ પ્રમાણે વાત ચીત કરે છે)

પ્રવેશ ૩ જો.

સ્થળ—પ્રભાત ચાવડાનો મહેલ.

પ્રભાતચાવડો—ક્યું દોલતખાં ?

દોલતખાં—હાં હજુર, ક્યા પ્રમાશ હે.

પ્રભાતચાવડો—ક્યા, કુછ નયે ખબર હે ?

દોલતખાં—હાં હજુર હેતો ખરે.

પ્રભાતચાવડો—ક્યા હે ?

દોલતખાં—રાહ (ખુશ રહો શનમજ)

એક દેખ અપ્સરા આજ, બના દીવાના;

મેરા દીલકા તપ્સે, નહીં રહા ઠીકાના.

તુર સૂર ઊસીકા, જખસેં મેંને દેખ્યા;

દુનીયામે કખી એસા, તુર નહી હૈગા.

નાજુક બદન હે, ઓર ગાલપે લાલી;

હે પતલી કમર ઓર, બડી છટાકે વાલી.

ક્યા કહું આપ કે પાસ, તારીખ મુખસેં;

એ સખી ખાત તુમ જનો અપને દીલસેં.

પ્રભાતચાવડો—રાગ બિરનો.

એસી નાજની નહીં દેખી, કખી મેંને;

બતા મુજે એ જલ્દ, કહાં દેખી તેને.

લાનેકા ઉસકું કરતું, જલ્દ તૈયારી;

આશક ઉસપે મેરા હુવા, દીલભારી.

જહાં હોવે તહાંસેં, પકડ જલ્દ આના;

શંકર હર હસીમે જરા, તુને નહીં જાના.
 બે ચેન હુવા હું સુનકર, ખાત એ તેરી;
 અળ જલદીસે મુરાદ, પુરી કર મેરી.
 દોલતખાં—(અરે દેવ કર કરદ બેદાલકા) એ ગાહ
 કંસારેકી લડકી વોહી નાજની;
 મુરાની ચેરેસે, વોહ હે બની.
 અબી નકે કરતા, રખો આપ ધીર;
 નહો કુછ દીલમે, જરા દીલગીર.

પ્ર૦ આ૦—વોહ કહાં હે ?

દો૦—ઇહાંજ હે.

પ્ર૦ આ૦—તબ ઊસકી શાદી હમારે સાથ હોવે
 એસા હોવે તો અછા.

દો૦—હાં, સાબ ઉસમે ક્યા.

પ્ર૦ આ૦—લેકીન તાકીદસે પેરવી હોવે તો અછા.

દો૦—હજુર, વોહ કંસારેકુ મે ખરાબર સમજા કે;

આપના કામ પુરા કરૂંગા.

પ્ર૦ આ૦—ક્યા ઇસકુ હીયા ખુલવાઈગા ?

દો૦—હાં, સાબ. ઇહાં ખુલાઈગા.

પ્ર૦ આ૦—હાં, દોલતખાં તું મેરા નિમકહલાલ નો-
 કર હે; ઓર તેરા બરસા હે. કે એ કામ કરેમા.

દો૦—સાબ, ઉસકુ ખુલાતા હું (એમ કહી પેપડી-
 ખાં શીપાઈને) અબે પેપડીખાં ? ઇહાં આવ ?

ચ૦—ક્યા હે જમાદાર સાહેબ.

દોઃ—અપને ગાંવમે વો કંસારા હે, ઉસકુ ઇહાં ખુલાલા; કામ હે.

પેઃ—અછા જતાહું. (એમ કહી નીચે આવતાં તેટલામાં કંસારો નીકળવાથી) અખે કંસારા ? ઈહાં આવ.

કંઃ—શુ છે ?

પેઃ—ચલ, તેરેકુ રાજા ખુલાતા હે.

કંઃ—(મનમાં ડરીજઈ) માઈ શું કામ છે ?

પેઃ—હમકુ ઝ્યા માલુમ

કંઃ—પણુ તમને ખબર નહીં હોય ?

પેઃ—ખુદા જાને તુ તેરે ચલ.

કંઃ—હીક ચાલો (એમ કહી બને દરબારમાં આવેછે)

પેઃ—(જમાદાર પ્રત્યે) એ કંસારા આયા.

દોઃ—અછા. (એમ કહી કંસારો નજરે પડતાં) આવ ખેઠ.

કંઃ—હા. શું કામ છે?

દોઃ—તેરેકુ આજ રાજાને કોઈ અછે કામકે ખાસ્તે ખુલાયા હે.

કંઃ—પણુ શું છે તે કહો?

દોઃ—કામતો ખોત અછાહે, જો સમજેગા તો તેરા દાલદલ જૂકે હોતે વાલા હે.

કંઃ—સમજવા જેવું હશે તો સમજશ.

દોઃ—દેખ, તેરી લડકીકી શાહી રાજા કે સાથ કર-નેકા ખીચાર હે.

કં૦—મારી દીકરી હજી વીવાહ જોગ થઈ નથી. તે-
થી અમારી મરજી નથી.

દો૦—અમે, તેરી મરજી તો કબીબી નહીં હોઈબી;
લેકીન રાજાકી મરજી હુધ હે તો કરનાં પડેગા.

કં૦—એ વાત હાલ અને નેમ નથી,

દો૦—નહીં કરેગા તો રાજા જખરજરતીસેં કરેગા.

કં૦—(સ્વગતઃ) આંહી સપડાણો છું તો ના કહોશ
તો સાળાને ચડ ભરાશે, માટે કાંઈક જુદતી કરી
જવાબ દધ, આંહીથી જવાબ તો ઠીક [પ્રકાશ] પણ જ-
માદાર એ વાતતો ખરી રાજા જેવા અમારે સગા કયાંથી!
પણ અમારા રીવાજ પ્રમાણે ઘરમાં પુછવું જોઈએ, કેમકે
સગપણની બાબતમાં ઊતાવળ ન થાય.

દો૦—તબ કયા તેરી ઓરતકું પુછના હે ?

કં૦—હા, કેમકે બાઈડીઓનું કામ તેજ જાણે.

દો૦—તબ તું કબ જવાબ દેગા.

કં૦—આવતે કાલ.

દો૦—જરૂર.

કં૦—હા, જરાપણ ફેર નહીં પડે.

દો૦—જરૂર આના.

કં૦—બહુ સાફ (એમ કહીને જાય છે)

(પછી દોલતખાં રાજા પાસે જાય છે)

પ્રભાતઆવડો—ક્યું દોલતખાં, કયા હુવા?

દો૦—કલપર બાત ઠેરી હે.

પ્ર. આ૦—એ ખાતમેં દેર ન લાગે તો અછા.

દો૦—જરાખી દેર નહી લાગેગી.

પ્ર. આ૦—તખતો અછા.

દો૦—હજુર, આપ બે ફીકર રહો. અખ મેં રબ ખમતા હુ. (એમ કહી જાય છે.)

—•()•—

પ્રવેશ ૪ જો.

સ્થળ—કંસારાતું ધર.

કંસારી—(સોન પ્રત્યે) કેમ બેટા? હવે તું કામદાજ-
માં બહુ હંશિયાર થઇ છે?

સોન—(કાંઇ બોલતી નથી)

કં૦—બેટા, તુ બહુ શરમાય છે, ક્યારે પણ મારી સાથે વાત ચીત કરતી કે બોલતી પણ નથી.

સો૦—શું બોલુ માતુશ્રી? આપના પ્રતાપથી મને કાં-
ઇ હરકત જેવું નથી, પણ (એટલું કહી રહી જાયછે)

કં૦—કેમ કેમ બેટા, બોલતી બંધ રહી? જે હોય તે કહી દે?

સો૦—(કાંઈ બોલતી નથી ને શરમાઈ જાયછે.)

કં૦—અરે! બેટા શું કહેવાનું છે તે કહે? તને મારા સોગમ છે.

સો૦—માતુશ્રી મારા મનનો જે વિચાર તે આપને કહેવું તો બેઝમ્મે.

કં૦—જો હોય તે કહી દે?

સો૦—મારૂં લગ્ન કરવાનું આપ ધારો ત્યારે મને પુ-
છ્યા વીના કરવું નહીં, કેમકે ઈચ્છાવર કરવાની મારી અ-
પેક્ષા છે.

કં૦—હીક બેઠા, એમાં શું, તારી મરજી પ્રમાણે કરશું.

સો૦—તો હીક માતૃશ્રી (એમ કહી ધરમાં જતી
રહે છે.)

કં૦—અહા ! આ પુત્રી હજી આટલી ઉમરની છ-
તાં તે ના કેવા ઉમદા બિચાર છે ! ખરેખર તે તો બહુજ
ચક્રાર નીવડશે. (તેટલામાં કંસારો આવતાં તેને જોઈ)
અત્યાર સુધી ક્યાં ગયા હતા. જમવાને પણ ઘણી રાહ
જોઈ બેઠા છીએ.

કંસારો—જમવું તો છેજને, પણ આજે એક મોઢું
કોતક આવી પડ્યું છે.

કંસારી—એવું શું છે ?

કંસારો—જો છે તે.

કંસારી—પણ કહો તો ખરા ?

કંસારો—ઘણી મુંઝવણવાળું છે.

કંસારી—પણ કહાવગર શું ખબર પડે ? સુખ દુઃખ-
ની વાત પુરૂષે સ્ત્રી પાસે કરવી જોઈએ, કેમકે સ્ત્રી પણ
પતિના સુખ દુઃખની બાજેલ છે.

કંસારો—હા, એ વાત તો ખરી.

કંસારી—પણ હવે કહો તો હીક.

કંસારો—આજ મને રાજાને ત્યાં બોલાવી ગયા હતા, ને સોનનું સગપણ રાજા સાથે કરવાનું કહ્યું.

કંસારો—પછી તમે શું જવાબ દીધો ?

કંસારો—ત્યાં તો હું મુંઝાઈ ગયો હતો, પણ જો તે વખતે ના કહું, તો જાનરજસ્તી કર્યા વિના રહે નહીં, તેથી તને પુછવાનું બાનું કાઢી માંડ માંડ છુટી આવ્યો છું.

કંસારો—અહા !! એ વૃદ્ધ રાજાની પણ આવી ખોટી નજર થઈ ? ધિક્કાર છે તેને; જ્યારે ધણી (પીતા) હોતી એમ વિચારે ત્યારે જગતનો છેડોજ આવી રહ્યો ગણાય.

કંસારો—એ બધું તો ઠીક પણ હવે ખીજાંકાંઈ યુક્તિ કરવી જોઈએ. નહીતર હેરાન ગતી થવાની.

કંસારો—તમને ખીજાં ખબર છે કે ?

કંસારો—શું ?

કંસારો—સોને, આજ મને સ્વયંવર કરવાનું કહ્યું છે, તેથી હવે સોન, આ રાજાને વરશે નહી, ને રાજા ખુવારી કર્યા વગર રહેશે નહીં; માટે કાંઈક ધાટ ધડાય તો ઠીક.

કંસારો—ખીજો તો શો ધાટ ધડાય, પણ આગામ છોડીને જવાય તો સારું.

કંસારો—એ વાત મને પણ ઠીક લાગે છે. માટે આસો ધુમલી જતા રહીયે.

કંસારો—ઠીક ત્યારે, બધી સગવડ કરી રાખજો સવારમાં વેહેલા જતા રહીશું.

કંસારો—હું તૈયારીજ કરી રાખું છું (પછી દાવસે ધુમલી જતા રહે છે)

રાખાયત બાબરીયો અને તેની
રાણી સતિ સોન કંસારી ચરિત્ર
નાટક પંચાકી.

અંક ૩ જો.

પાત્રજનો.

કંસારો...પાછળ કહેલ છે તે.
કંસારી...તેની સ્ત્રી.
સોનદરીયા કીનારેથી હાથ આવેલ દીકરી.
ફૂંઝબામીયાત બાબરીયાની બેન.
રાખાયતતેનો ભત્રિજો.
ગરબીમટએક બ્રાહ્મણ.
હુંડીખાંપટાવાળો
જેશી...તે ગામનો બ્રાહ્મણ શીવભટ.
પ્રધાન...રાખાયતનો ખાનગી મંત્રી.
મોતીચંદ " કામદાર.
લાડુભટ...ભટ.
બડખાં...સીપાઇ.
દાસી...ચાકર.

અંક ૩ જો.

પ્રવેશ ૧ જો.

સ્થળ—ધુમલી—કંસારાનું ઘર

કંસારો—અલી, આ ગામમાં આપણે આવ્યા ત્યા-
રથી સર્વ વાતનો સંતોષ છે; ધંધો પણ સારો છે.

કંસારી—મને પણ આ ગામ વધારે સારું લાગે છે.

કંસારો—હવે હું જરા ચૌટામાં જઈ આવું.

કંસારી—સારું. (કંસારો ગયા પછી)

કંસારી—(સોન પ્રત્યે) કેમ બેટા, તને આંહી
ગમે છે કે ?

સોન—હા માતૃશ્રી.

કંસારી—ઘરનું કામ સધળું થઈ રહ્યું ?

સોન—હા માતૃશ્રી

કંસારી—ઠીક બેટા.

સોન—હવે હું દર્શને જાઉં?

કંસારી—બહે, જવું હોય તો જઈ આવ.

સોન—ઠીક એમ (કહી દર્શને જાય છે)

પ્રવેશ ૨ જો.

સ્થળ—ફર્ધાના મેહેલ.

ફર્ધા—બેટા રાખાયત, તું મારે ત્યાં ધણા વરસે આવ્યો. તારા આવવાથી હું ધણીજ ખુશી થઈ છું.

રાખાયત—હા, ફર્ધા; મારો પીતા આજસુધી બહાર નીકળવા દેતા નહીં, તેથી નીકળી શકાતું નહીં; મારે મન પણ બહાર મુલકમાં જવાતું બહુ થતું. કેમકે ઘેર બેસી રહેવાથી પોતાના દૈવતની ખબર પડતી નથી. તેથી છેવટ હવે બાહાર નીકળાયું ને તમારે ત્યાં આવ્યો છું.

ફર્ધા—બહુ સારું કર્યું બેટા, ક્ષત્રિ બચ્ચાને કેદ-ખાનાસમ પડી રહેવું, એતો સીંહને પાંજરામાં પુર્યા બ-રાખર છે. હવે તું આંહી આવ્યો એ ઠીક કર્યું. આ થોડું ધણું તારા કુવાતું રાજ છે તે સાચવ અને બીજા રાજ મેળવતાં તને દેર લાગશે નહીં. કેમકે તું શૂરવીર છે.

રાખાયત—એતો ઠીક છે, ફર્ધા.

ફર્ધા—પણ બેટા તારું વેસવાળ ક્યાં કર્યું છે ?

રાખાયત—ફર્ધા; હજી કરેલ નથી.

ફર્ધા—તો નથી કરેલ તો આંહી કરીશુ.

રાખાયત—મારી પસંદગી પ્રમાણે વરવાસારજ હજી થયું નથી. માટે જો કરવું તો મારી પસંદગીથીજ કરવું છે.

ફૃં—તો તારી મરજી પ્રમાણે કરશું.

૨૧૦—તો સાર, ૪૬ળ્યા.

૬૦—આંહી એક કંસારાને ઘેર તેને એક દીકરી છે તે બહુજ સ્વરૂપવાન છે. તો તે સાથે તારું સગપણ થાય તો ક્રમ?

૨૧૦—હા, ૬૬ળ્યા. મેં પણ તેનું નામ સાંભળેલ છે. ને તેને જોવાને પણ હું ઘણો આતુર છું.

૬૦—તે હમેશાં, ગામ બહારના મંદીરે ઢંશને જાય છે. તો તેટલામાં તારો નજરે આવશે.

૨૧૦—ઠીક ૪૬ળ્યા.

૬૦—તેની સાથે સગપણ કરવામાં કાંઈ પણ વાંધો આવશે નહીં.

૨૧૦—(સ્વગતઃ) અહા! તેને જોવાને મારી ઘણા દીવસ થયા અપેક્ષા છે, વળી ૪૬ળ્યા એજ તેનું નામ કહ્યું; માટે હવે તો તેને આજ જોવા સારું તે મંદીર તરફ જઈશ. (પ્રકાશ) (૬૬ળ્યા પ્રત્યે) બહું સારું ૪૬ળ્યા. હવે હું મારા મેહુલમાં જાઉં છું.

૬૦—ઠીક બેટા. (રાખાયત ઉઠે છે)

પ્રવેશ ૩ જો

સ્થળ—અંખીકાનું દેવળ.

સોન—(પ્રવક્ષિણા ૪રીને)

લલિત.

નમન અંખિકા તૂજને કરું, અહરનીશ હું ધ્યાનમાં ધરું;

અરજ માહરી ધ્યાન લે જરા, સકળ ગૂણુતો તૂજમાં ખરા.
 ઉમર માહરી આજતો થઇ, નજર માહરી પીયુમાં ગઇ;
 કદિ મળે મને એહ સૂખરે, પિયુવિના અતી થાય દુઃખરે.
 દુઃખ અથાગ આ માતુ માહરી, અકળ છે ગતી ઈર્શ તાહરી;
 કર દયા હવે યાદ લાવિને, સુખદ દે મને દુઃખ ટાળિને.

એ પ્રમાણે સ્તુતી કર્યા બાદ ધર તરફ ચાલે છે. ને
 જરા દુર જતાં રાખાયત સામે ચાલ્યો આવતો હતો. તે-
 જો સોનને જોતાં.

રા૦—અહા !! આ રંભા સમાન, ચાલી આવે છે
 તેજ કંસારી જણાય છે. ચળકાટ મારે છે, અહા ! તેની ચા-
 લતો હંસણી માફક છે. ફધ્યા જેવી વાત કરતા હતા તે-
 બીજ ખરેખરી આ છે.

(એમ વિચાર કરે છે ને સોન ચાલી આવે છે)

સૌ૦—(રાખાયતને જરા દુરથી જોતાં) સ્વગત અ-
 હા ! ! રાખાયત કુંવર વીશે જે વાત મારા સાંભળવામાં
 આવી છે તેજ આ જણાય છે. અહા ! ખરેખર ક્ષત્રી સુ-
 રતો તેનામાં દેખાય છે. તો મારું લગ્ન તેની જોડે થાય
 તોજ સાર. વળી માતૃશ્રીને મેં સ્વયંવરનું કહેલ છે. તો
 હવે આ વીશે પેરવી થાય તો સાઈ. પણ આંહી રસ્તામાં
 વીચાર કર્યો કામનો નહીં, માટે હાલ તો ઘેર પોહોચું. અ-
 હા ! તેનું ચીત પણ મારા તરફ અતીશે ખેંચાણું છે, પ-
 લ્લ રસ્તામાં ખોલ ચાલથી સાઈ ન ગણાય માટે ઘેર પો-
 હોચું. (એમ વીચાર કરી ચાલવા માંડે છે)

૨૧૦—(સોનને ઉતાવળી જતી જોધને પોતે પડખે
રહી જવાથી)

અહા!! આ મૃગાશોચની તો નજરે દેખાવ દષ્ટએ-
કદમ પોતાના જોશમાં ચાલવા માંડી. ઘડી પણ ઉભી ર-
હેતી નથી, કે જરા વાર લેતો ગુલાખી એહેરો જોઉં. અ-
હા ! તેને જોધ માફ મન જોભાન બની ગયું છે, અને તે
તો દૂર પોંચવા આવી (એમ કહી)

રાગ વણઝારો.

તું ઉભી રહે મુજ પ્યારી, મને લાગી કલજે કટારી; ટેક
તેજ ચંદ્ર સરીખુ તારું, જોઈ ચકીત થયું મન મારું;
હું નજરે રહું નીહાળી, તું ઉભી રહે મુજ પ્યારી. ૧
નદી નાળાને ગલીયું બજારું, તુજ કારણુ સર્વે નીહાળું;
આજે ઉમંગથી તુજ ભાળી, તું ઊભી રહે મુજ પ્યારી. ૨
હું ધણા દૌવસથી ફરતો, નહી કયાંય તુને હું મળતો;
આજે ઇશ્વર આપ મેળાવી, તું ઉભી રહે મુજ પ્યારી. ૩
હું મનમાં એમ જાણું, તુજ દર્શનથી સુખ માણું;
મુજ ધાવ અંતરમાં કારી, તું ઉભી રહે મુજ પ્યારી. ૪
તું સદા આવ મુજ પાસે, નહીં તો મૃત્યુજ મારું થારી;
નહી સ્વર્ગે થશે સવારી, તું ઊભી રહે મુજ પ્યારી. ૫
હું ચેતાબુંદુજ જે ચેતી, નહીં તો જરૂર થશે ફળેતી;
મારે કરવી છે આજ આરી, તું ઉભી રહે મુજ પ્યારી. ૬
મને સુજે નહીં લેશ ફરવું, મેં કર્યું છે નિશ્ચય મરવું;
હું કંઈ ધરું હું કટારી, તું ઉભી રહે મુજ પ્યારી. ૭

એ પ્રમાણે અત્યંત વિચારમાં ગરકાવ થઈ થોડીવારે
અરે ! શું હું આ વિચાર કરું છું તે તો ચાલી ગઇ, ને હું
તો બેભાનની જેમ ઉભો ઉભો શું આ બકું છું; કોઈ મને
બેશે તો મુરખ ગણશે, માટે ઘેર પોહાચું તો ઠીક (એમ
કહી ચાલવા માંડે છે પણ ચલાતું નથી) અરે ! હું શા-
વ લીન બની ગયો છું કે શું ! મારાથી ચાલી પણ શકાતું
નથી ને પગ ધ્રુજે છે. અહા ! ! શું કરું; પણ હવે તો
ઘેર પોહાચું તો ઠીક; ઘેર ગયા પછી જે થવાનું હશે તે
થશે (એમ કહી ચાલવા માંડે છે)

સોન—(ગામ નજીક આવતાં) (સ્વગત.) અહા !
એ રાખાયતને બેઠને તો મારું મન અતીશે આકુળવ્યાકુ-
ળ બની ગયું છે. પણ ઈશ્વર ઇચ્છાથી તેની સાથે ભમ
યાય તોજ ઠીક. (એમ વીચાર કરતી ઘેર પોંચે છે.)

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ—ખાનગી મેહેલ.

રાખાયત—અહા ! દુનિયામાં સ્ત્રી વગરનું સુખ કાં-
ઈ પણ નથી, ગમે તેવો ગ્રહસ્થ કે આખરદાર હોય પણ
ઈજ્જતકે ધરતી શોભા નથી તે વીશે કહ્યું છે કે—

શ્લોક

“ માર્યાહીનિગૃહસ્થસશુન્યમેવગૃહંભવેત્ ॥ ન
ગૃહંગૃહમિત્યાદુર્ગદિનીગૃહમુચ્યતે ॥ ૧ ॥ ગૃહંતુમૃ-

હિળીહીનમરણ્યસદશંમતમ્ ॥ વૃક્ષમૂલેપિદયિતા
યસ્યતિષ્ઠતિતદ્ગૃહમ્પ્રાસાદોપિતયાહીનઃ કાતાર
ઈતિનિશ્ચિતમ્ ”

અર્થ—ગૃહસ્થનું સ્ત્રી વિનાનું ધર સુન્ય છે, ને ધર
છે તે પણ ધર ન જાણવું. સ્ત્રી, એજ ધર છે, સ્ત્રી વીના-
નું ધર વન જેવું છે, આડનીયે જેની સ્ત્રી રહી છે તેજ
ધર, અને સ્ત્રી વીનાનો બંગલો હોય તે પણ બચકર વન
જેવો છે. એ પ્રમાણે સ્ત્રી વિનાનું કહેલ છે વળી સ્ત્રી હો-
વાથી પુરુષને કંટકું બધું સુખ છે તે વીશે પણ કહ્યું છે કે

શ્લોક

“ ધર્માર્થકામકાલેષુભાર્યાપુંસઃ સહાયનીવીદે-
શગમનેચાસ્યસૈવવિશ્વાસકારિકા ॥ ૧ ॥ ભાર્યા
હિપરમોહ્યર્થઃપુરુષસ્યેહપઠ્યતે ॥ અસાહાયસ્યલોકે
સ્મિન્શ્લોકયાત્રાસહાયિની ॥ ૨ ॥ તથારોગાભિભૂ-
તસ્યનિલંકૃચ્છગતસ્યચ ॥ નાસ્તિભાર્યાસમંકિંચિન્ન-
રસ્યાર્તસ્યભેષજં ॥ ૩ ॥ નાસ્તિભાર્યાસમોબંધુર્નાસ્તિ
ભાર્યાસમાગતિઃ ॥ નાસ્તિભાર્યાસમોલોકેસહાયો
ધર્મસંગ્રહે ॥ ૪ ॥ યસ્યભાર્યાગૃહેનાસ્તિસાધ્વીચપ્રિ-
યવાદિની ॥ અરણ્યંતેનગંતવ્યંયથારણ્યતથાગૃહમ્
॥ ૫ ॥ ”

અર્થ—ધર્મ અને ઉદ્યમ તથા કામ વિષે સ્ત્રી, પુરુ-
ષને સહાય કરતાં છે, તેમજ વીદેશ જાય તો પણ વિશ્વાસ-
કારક તે છે. સ્ત્રી, પુરુષની-એક વસ્તુ છે, અને તે આ લોકમાં
તથા પરલોકમાં અસહાય પુરુષની સહાય કરતાં છે વળી સર્વ વા-
તમાં પણ સાહાય કરવાવાળી છે, તેમજ રોગથી દુઃખીયા પુરુષને
પણ ઔષધરૂપી છે, અને બંધુ જોડલા પ્યાર વાળી તે છે; એથી કરી
સ્ત્રી જોવીથી જ કોઈ ગતી નથી; વળી ધરમ સંગ્રહ કરવામાં
તેના જેવું કોઈ સહાય કરતાં નથી. માટે સારી પતીવ્રતા પ્રિય
બોલવાવાળી જેને સ્ત્રી નથી તેને તો વનમાં જ રહેવું, કેમકે
સ્ત્રી વિનાનું ઘર વન જેવું છે.

ઉપર પ્રમાણે સ્ત્રી વિનાનું પુરુષને દુઃખ છે તેથી સ્ત્રી
તો ફરેક માણસે, સદ્ગુણવાળી જ કરવી જોઈએ, અને એ-
વા ગુણવાળી મૃગાલોચની તો, ગઈ કાલે મને મળી હતી
તે જ છે. વળી ફર્યાદ પણ તેના વિશે જ વાત કરતાં હતાં
તો હવે ફર્યાદ આવે તો તેને એ વાત કહું, તો ફર્યાદ એ
વિશે બંધારણ સજડ કરે તો હું ધણો ભાગ્યવાન ગણાઉં.
(એમ વીચાર કરે છે તેટલામાં)

ક્ર૦—કેમ બેટા શું કરે છે ?

રા૦—(ફર્યાદને જોઈ) પધારો ફર્યાદ.

ક્ર૦—હા, બેટા, તને હવે આંહી ઠીક પડે છે ને ?

રા૦—હા ફર્યાદ.

ક્ર૦—તારે કોઈ જાતથી મુંઝાવું નહીં,

રા૦—હા, ફઈબા. આપ છો તો મારે કાંઈ મુશ્કવ-
લું નથી; પણમેં જે વાત કરેલ છે તે વીશે હવે તજવીજ
થાય તો સારું.

ફ૦—અરે! એમાં શું ખેટા. તારી ઇચ્છા છે
તો આજ હું એ કંસારાને ઘેર જઈશ ને કાલે જવાબ
આપીશ.

રા૦—હીક ફઈબા.

ફ૦—હવે કામ છે તો જઈશ. (ગય છે)

પ્રવેશ ૬ મો.

સ્થળ—કંસારાનું ઘર.

કંસારો—અલી, આપણી સોન હવે મોટી થઈ મા-
ટે તેના વેશવાળની કાંઈ સગવડ થાય તો હીક.

કંસારી—હા, મારો પણ વીચાર એજ છે, તો કા-
ઈ સારે ઢેકાણે થાય તોજ સારું.

કંસારો—હવે એ સગવડમાંજ હું પડીશ.

કંસારી—તો હીક.

(તેટલામાં દાસી આવે છે.)

દાસી—(કંસારા પ્રત્યે) તમારે ત્યાં આજ મારી
બાઈ આવે છે.

કંસારો—હીક, (કંસારી પ્રત્યે) જા ધરમાંથી પે-
લી ગાડી છે તે લાવ, ને આંહી બીઠાવ.

કંસારી—હીક, (એમ કહી ગાદી લાવી પાથરે છે તેટલામાં પ્રજા આવતાં)

કંસારો—પધારો બાઈ, પધારો.

કું—હા. (એમ કહી બેસે છે.)

કંસારો—બાઈ, આજતો અમારે ગેર મોટાં પગલાં કર્યાં.

કું—હા, બાઈ કાંઈ કામકાજે તો આવવું પડેજને.

કું—તમે પોતે તરફી લીધી, એ મોટી કૃપા કરી.

કું—અમારે પોતાને આવવા જેવું હોય ત્યારે તો આવવું જોઈએ.

કું—અમ ગરીબ માણસ જેવું શું કામ હોય ? ને તમારું કામ અમારાથી શું બની શકે ?

કું—તમારાથી બને તેવું છે.

કું—હીક ત્યારે, હોય તે કહો.

કું—અમારો બત્રીજો રાખાયત આંહી છે તેનું વેશવાળ તમારે ઘેર કરવાનો વિચાર છે.

કું—(હળવેથી) અમે પણ વેશવાળ કરવાની તબક્કા કરીએ છીએ, પણ તમે તો મોટા માણસ છો. અમે તમારા બરોબરીયા ન ગણાઈએ.

કું—ઇશ્વરના ઘર પાસે બધા સરખા છે, ને અમારો વિચાર તો આમ છે. માટે તમારો વિચાર શું છે તે કહો.

કું—તમારી મરજી હશે તેમ કરશું પણ હવે વિચાર

રીને જવાબ દેશું.

કું—તેમાં વિચાર શું કરવો છે?

કું—અમારી સોને સ્વયંવર કરવાની ઈચ્છા બતાવી છે તો તેને પુછ્યા શીવાય કેમ જવાબ દેવાય?

કું—ક્યારે જવાબ દેશો?

કું—કાલે.

કું—હીક ત્યારે, હવે જાજો?

કું—હીક પધારો, (જાય છે) પછી (કંસારી પ્રત્યે) કેમ અલી? આ વાતનું શું કરવું છે?

કંસારી—સોનને પુછ્યા પછી વાત.

કંસારી—હીક ત્યારે. હવે હું બજારમાં જઈ આવું.

કંસારી—ભલે જઈ આવો.

(આ બધી વાત ચીત થતી તે ઘરમાં સોન બેઠી બેઠી સાંબળતી હતી તેટલામાં તેની બેન જમનાં તેની પાસે જઈ)

જમના—બેન તારા વેશવાળનું આજ માથું આવેલ છે.

સોન—અરે! દુઃમશ્કરી કરે છે ?

જમનાં—બેન, તારાસમ.

સોન—(હસમુખ્ય મોં કરી), હીક, હવે કામ છે (એમ કહી ઉઠી તે બીજા ઓરડામાં બેસીને) (સ્વગત) અહા ! એ રાખાયત સાથેજ માઈ લમ થાય તો સાઈ, વળી તેની ફરિયા વણીએ આવેલ હતી, તો થોડું ઘણું સુખ કામનું બધારણુ સજડ થવા બેઠું છે, તો ઈશ્વર કરશે

તો તે થઇ જશે; પણ તેનાપર એક ખાનગી પત્ર તો લખુ. (એમ વીચારી નીચે પ્રમાણે લત્ર લખે છે)

રાગ ખનજરો.

આપ દર્શનથી મન માફ, વરવાનું હું ચિત્તમાં ધાફ—ટેક
તલખી રહ્યું મન આજે, પ્રીય પત્ર લખવા કાજે;
થશે પત્રથી કાંઈ સાર, વરવાનું હું ચિત્તમાં ધાફ. ૧

ખાખરીયા વંશના જાયા, શુરવીર સધળે ગવાયા;
એથી નિશ્ચય થયું મન માફ, વરવાનું હું ચિત્તમાં ધાફ. ૨
તમ પ્રીતી ધણી મુજ મનમાં, વીચાર કઈ અતી તનમાં;
મેળાપની સ્તુતી ઉચાઈ, વરવાનું હું ચિત્તમાં ધાફ. ૩

કુળ આપતણું છે મોટું, નહીં કરી શકાયજ છોટું;
અતી લાગે મુજને ખ્યાઈ, વરવાનું હું ચિત્તમાં ધાફ. ૪
આપે ઈશ્વર અવસર મોટો, છે મુજને આપનો ટોટો;
એ નીતી મન વીચાઈ, વરવાનું હું ચિત્તમાં ધાફ. ૫

મુજ માત પુછશે જ્યારે, સુખ ઉત્તર આપીશ ત્યારે;
નહીં હામ કદી હું હાઈ, વરવાનું હું ચિત્તમાં ધાફ. ૬

જાણું અવર જ્ઞાન તાત, એ કહું ઇશ સાક્ષાત;
નહીં જૂઠું વાક્ય થનાઈ, વરવાનું હું ચિત્તમાં ધાફ. ૭

કદી આવી પડે દુઃખ માથે, તોય વર આપની સાથે;
એ દ્રઢ ઉપરથી ઉચાઈ, વરવાનું હું ચિત્તમાં ધાફ. ૮

આ પત્ર લખ્યો છે પ્રીતે, દંપતી નીતિની રીતે;
ક્યારે દર્શ આપ નીધાઈ, વરવાનું હું ચિત્તમાં ધાફ. ૯

એ પ્રમાણે પત્ર લખી રહ્યા પછી, તે પત્ર કોહોની સાથે મોકલવો એ વિચાર કરે છે ત્યાં થોડી વારે (સ્વગત) અહા ! કાગળ લખતાં તો બહુ દેર થઈ; ને હવે જો માતુશ્રી બોલાવશે તો કાગળ આપવો રહી જશે. માટે મોકલવાની સગવડ કરું. (તેટલામાં ગરબીભટ બ્રાહ્મણ નીકળતાં તેને) એ મહારાજ ?

ગ૦—હાં બાઈ શું છે ?

સૌ૦—આંહી આવો.

ગ૦—(નજીક આવી) શું છે ?

સૌ૦—તમારું એક કામ પડ્યું છે.

ગ૦—શું છે ?

સૌ૦—જો, એ કામ કરશો તો તમારા દાળદળ ભુકા પાય તેવું છે.

ગ૦—(હરખાઈને) હા હા કરીશ. શું છે ?

સૌ૦—જુઓ, આ કાગળ; રાખાયત બાબરીયાને હાથોહાથ, છનોમાનો દેવો છે.

ગ૦—અહા ! એમાં શું. આપી આવીશ. પણ મને કાંઈ શીખ દેશે ?

સૌ૦—તમને ખુબ રાજી કરશે.

ગ૦—તો ફીક લાવો જાણી

સૌ૦—કાઈને ખબર ન પડે તેમ દેવો.

ગ૦—અરે ખબર શું પડશે; હું તો આવોજ ધધો કરુંછું. પણ લાકડું સીધું આપવાતું લખ્યું છે કે ?

સો૦—અરે ! પાકા સીધાનું લખ્યું છે.

ગ૦—તો હીક. (એમ કહી કાગળ લઈ જાય છે
(તેટલામાં કંસારી)

કંસારી—સોન શું કરે છે ?

સો૦—આ, રહી યા.

કંસારી—તને આજ એક વાત પુછવી છે.

સો૦—શું, યા.

કંસારી—તાર માયું આવેલ છે. તો અહીં રાખા-
યત કુંવર છે તે સાથે તારું સગપણ કરશું ?

સો૦—(મોં શરમાવ કરી કાંધ બોલતી નથી.)

કંસારી—તારે ઇચ્છાવરની અપેક્ષા છે તો પુછવું પડે છે.

સો૦—માતૃશ્રીની મરજી.

કંસારી—હીક ત્યારે હવે તારા પોતાને હું હા કહું છું.

સો૦—હીક માતૃશ્રી.

કંસારી—(સ્વગત) અહા ! આ પુત્રી આવી યા-
યતમાં પણ કેવો મરમમાં જવાળ આપે છે. ને રાખાયત
જેડે સગપણ થવાની પોતાની ખુશી જણાય છે (પ્રકાશ)
હીક બેટા, તારે કામકાજ હોય તે કર.

સો૦—બહુ સાર માતૃશ્રી (પછી કંસારી જહાર ગ-
યા પછી અહા ! ઇશ્વરની હવે કૃપા થઈ. કેમકે જે વીચાર
મારા મનમાં છે તેજ માતૃશ્રીના મનમાં આવ્યો. માટે હ-
વે ધારેલી ઇચ્છા સફળ થશે.

પ્રવેશ ૬ ઠો.

— ~~શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા~~ —

સ્થળ—એકાંત મેહુલ.

રાખાયત—(એકલો) પ્રધ્યા કાલે ગયાં હશે પણ તેની હજી કાંઈ ખબર આવી નહીં, તેમ પ્રધ્યા પણ આવ્યાં નહીં (તેટલામાં)

ફરધ્યા—કેમ, બેટા શું કરે છે ?

રાખાયત—બેટોછું ફરધ્યા.

ફરધ્યા—હીક બેટા. કાલે હું કંસારાને ઘેર ગઈ હતી. તો આજ આવવાનું કહેલ છે. તો ઈશ્વર ઈચ્છા તો તે કામનું આજ શુભ કરીને આવીશ.

રાખાયત—હીક ફરધ્યા. તમારો મારા ઉપર ઘણોજ ધ્યાન ર છે. વળી મારા સાથે જાતે આટલી બધી મેહેનત લ્યો છો.

ફરધ્યા—બેટા તારા કામ કરવું; તેમાં પાડોશણું ન ગણાય.

રાખાયત—હા, પ્રધ્યા આપને એમજ ઘટે.

ફરધ્યા—હવે હું જાઉં છું. ને ત્યાં જઈ આવ્યા બાદ ખબર આપીશ.

રાખાયત—સાર પ્રધ્યા. (પ્રધ્યા જાય છે પછી) આજે પ્રધ્યા જશે તો હવે ઈશ્વર કૃપાથી મુરાર હાંસીલ થાય તો હીક (તેટલામાં એક બ્રાહ્મણ આવતો જોઈ) કોણ છે ?

બ્રાહ્મણ—મહારાજ આશરવાદ.

રાખાયત—આવો મહારાજ.

ગાં—હા હજુર.

૨૧૦—કેમ આવવું થયું છે ?

ગાં—(ઉતાવળા થઈ ગુંગમમાં હાથ નાખી કાગળ કાઢી) મહારાજ આ લાકુ (એમ બોલ્યા નય છે) ત્યારે

૨૧૦—અરે, લાકુ શું ?

ગાં—(ગભરાઈ જઈ) મહારાજ કાગળ.

૨૧૦—ત્યારે કાગળ કહોને, લાકુ તરત યાદ કેમ આવ્યા; કાંઈ લાકુ જેવું છે? (એમ કહી કાગળ હાથમાં લઈ વાંચે છે પછી) અહા!! આ કાગળ તો તે મૃગાલોચની, કે જેનું નીશદીન હું રટણ કરું છું, તેનો જ જણાય છે અહા ! પત્રમાં કેવી રસીલી વાણી લખી છે (એમ કહી ખુશી થઈ નીચે પ્રા. કહે છે)

ગજલ ભેરવી (રાહ ચંદ્રમુખીને એકલી)

પત્ર તારો વાંચીને, મગ્ન દીલ તો થયું;

મનન મારું એહમાં, આજ તો અરે ગયું—ટૂક

મળું હું કેમ પ્રિયા તને, અધીરો આજે હું થયો;

ઉપાય હવે શું કરું, વખતતો બહુ ગયો. પત્ર ૦ ૧

વાંચું હું આજ ફરી ફરી, રશીક પત્ર તાહરો;

પેખીને ઉરમાં નકી, વરવાનો વીચાર માહરો. પત્ર ૦ ૨

કરું હું સધ્ય પેરવી, દીલ તેમાં ના કરું;

દીલથી પીડાય દીલ, નકીજ વાકય ઉચરું. પત્ર ૦ ૩

(પછી) વાહ ! મહારાજ તમે પત્ર લાલ્યા, એ બહુ સારું થયું. કહો તમને શું જોઈએ છીએ?

ગ૦—હજીર, લાકુતું પાકુ સીધું અને દક્ષિણા મ-
ળવી જોઈએ.

૨૧૦—(સીપાઈને) અરે! હંડીખાં, એ મહારાજકુ
અપને કોઠારસેં પકા સીધા, ઓર ૩૫૦) દીલવાવ.

હંડીખા—અચ્છા હજીર (એમ કહી અપાવી લાવે છે)

૨૧૦—કેમ મહારાજ ખુશી થયા કે?

ગ૦—હા મહારાજ.

૨૧૦—હવે પધારો.

ગ૦—મહારાજને આશર્વાદ એમ કહી ચાલી નીક-
ળી રસ્તામાં (સ્વગત) અહા! આજતો દાલદર જૂકા થ-
યા, પેલી ખાઈતો ઉપકાર માનવો જોઈયે. (એમ વીચાર
કરતો ઘેર જાય છે.

પ્રવેશ ૭ મો.

સ્થળ—કંસારાનું ઘર.

કંસારો—અલી, તેં સોનને પુછ્યું?

કંસારી—હા. તેની તો મરજી જણાય છે.

કંસારો—તેની મરજી જણાતી હોય તો ઠીક. કેમ
કે ખાઈસાહેબ જેવાએ માગ્યું નાખ્યું, ત્યારે હવે ના કેમ
કહેવાય.

કંસારી—જેમ તમારી મરજી (તેટલામાં ક્ષણ
આવે છે.)

કંસારો—(તેને જોઈને) પધારો બાઈ પધારો.

ફ૦—હા, બાઈ.

કંસારી—(ગાદી નાખી) બેસો.

ફ૦—(બેસીને) કેમ શું છે ?

કંસારી—હીક. બહુ સાઈ.

ફ૦—ત્યારે ચાંદલા કરીયે.

કંસારો—બહુ સાઈ. (એમ કહી વેશવાળ કરેછે)

ફ૦—અમારે લગ્નની મુદત પણ નજીકની કરવી છે.

કંસારો—જેમ તમે કહેશો તેમ કરશું.

ફ૦—હીક. ત્યારે, હવે હું ઉડુછું. ચાંદલા થયા. માટે લગ્ન તીથી ઘેર જઈ જોશીને પુછાવી કહેવરાવશું. એટલે તે તારીખનાં લગ્ન તમારે લખવાં.

કંસારો—બહુ સાઈ. (ફાઈળા જાય છે પછી કંસારી પ્રત્યે) કેમ ચાલો, સોનનું સગપણ તો કર્યું. ને લગ્ન તીથી નજીકની નાખવી મરશો માટે આપણે તૈયારી વેળાસર કરવી જોઈશે.

કંસારી—તેમાં કાંઈ અડચણ આવશે નહીં.

કંસારો—હવે હું ચાટામાં જઈઆવું. (એમ કહી જાય છે. તે કંસારી ઘરમાં જઈ)

કંસારી—(સોન પ્રત્યે) બેટા સોન, તાર સગપણ રાખાયત કુંવર સાથે કર્યું ને લગ્ન નજીકની મુદતમાં થશે. માટે તારે જોઈએ તે કહેજે કે તે વેળાસર લઈ આવી શકાય.

સોન—હીક માતૃશ્રી. જોઈશે તે કહીશ.

પ્રવેશ ૮ મો

સ્થળ—રાખાયતનો મેહુલ.

૨૧૦—(સ્વગત :) ફર્યા ગયા હશે. ને શું કરી આવ્યાં, તે હજી કાંઈ જાણાયું નહીં (તેટલામાં)

ફૃ૦—મેટા શું કરે છે ?

૨૧૦—મેટોછું ફર્યા.

ફૃ૦—તાર સગપણનું નક્કી કરી ચાંદલા કર્યા. માટે હવે લગ્ન તીથી સુભ વારની જોવાની ત્યાં મોકલાવવી છે.

૨૧૦—જાલુ સારું ફર્યા; હું હમણાં જોશીને જોલાવી જોવાનું છું.

ફૃ૦—ત્યારે હવે તું નક્કી કરી ત્યાં કહેવાવજે.

૨૧૦—સારું ફર્યા.

ફૃ૦—હીક હવે હું જાઉં છું. ને મને પુછવું પડે તે પુછાવજે.

૨૧૦—જાલુ સારું ફર્યા, (પછી ફર્યા ગયા પછી)
(સ્વગત) ઈશ્વર કૃપાથી મારી ઉમેદ પુરી થયાનો વખત નજીક આવ્યો. માટે હવે જોશીને જોલાવી લગ્ન તિથિ નક્કી કરાવું. (પ્રકાશ) શીપાઈ ?

શીપાઈ—હાં સાહેબ કયા ફરમાશ હે ?

૨૧૦—અપને જોશી શીવભટ્ટકું જુલાવ.

શીપાઈ—અચ્છા હજુર. (જોમ કહી જાય છે)
તેટલામાં

પ્રધાન—હજુર પ્રણામ કરું છું.

૨૧૦—હા, પ્રધાનજી; આપણું વેશવાળ અહીંના કસારાને ઘેર ઈર્ષ્યા કરીઆવ્યાં. તો હવે લગ્ન તીથિ મુકરર કરી ત્યાં મોકલવી છે. ને જોશીને બોલાવવા સીપાઈને મોકલ્યો છે.

પ્રધાન—બહુ સારું હજુર. ઘણી ખુશીની વાર !

૨૧૦—હવે આપણે જે તૈયારી કરવી હોય તેની સંઘળી તજવીજ કરાવજો.

પ્રધાન—તેમાં કંઈ પણ હરકત આવશે નહીં.

૨૧૦—તો હીક, (તેટલામાં જોશી આવતાં)

જોશી—હજુરને આશર્વાદ.

૨૧૦—પધારો જોશીજી.

જોશી—હા, મહારાજ. મારું શું કામ પડ્યું છે.

૨૧૦—અનાતો લગ્ન કરવાં છે તો નજીકમાં કમ તીથીનું શુભ મુહૂર્ત છે તે જોઈને કહો ?

જોશી—સારું મહારાજ. (એમ કહી ટીપણું જોઈ) મહારાજ ચૈત્ર સુદ ૨ રવીવારનું શુભ મુહૂર્ત છે. તે દીવસનાં કરો તો સારું.

૨૧૦—બહુ સારું મહારાજ, (એમ કહી) પ્રધાનજી; આ મહારાજને શાલ મંદીલ આપો.

પ્રધાન—હીક હજુર (શાલ મંદીલ આપે છે)

૨૧૦—કેમ મહારાજ ખુશી થયાને ?

જોશી—હા, હજુર, હવે રજા છે ?

૨૧૦—હા.

જેશી—મહારાજને આશવાદ (એમ કહી બન્યું)

૨૧૦—હવે એ તિથિનાં લગ્ન લખવાને આપણે સા-
સરે કહેવરાવી મુકો.

પ્રધાન—ખડુ સાર હજુર કહેવરાવું છું.

૨૧૦—લગ્ન સમઘી જે જે તજવીજ કરવી હોય તે
પણ હવે તમે વેળાસર કરવી શરૂ કરો.

પ્રધાન—સાર હજુર. હું એ સગવડ માટે હુકું છું.

૨૧૦—હા, જાવ. (પ્રધાન ગયા પછી) સ્વગતઃ
ઈશ્વર ઇચ્છા તો હવે થોડા રોજમાં ધારેત્રી ઇચ્છા સંપૂર્ણ
થશે. (એ પ્રમાણે વીચાર કરે છે)

પવેશ ૯ મો.

સ્થળ કંસારાનું ઘર.

કંસારો—અલી, સોનના લગ્ન ચૈત્ર સુદ ૨ નાં ઠ-
વી છે તો હવે બધી તૈયારી રાખવી.

કંસારી—સઘળી તૈયારીમાંજ હું છું.

કંસારો—ત્યારે તો ઠીક; પણ સોન સાર લુગડાં
વી. ની તજવીજ કરવી જોઈશે ને ?

કંસારી—હા, દરજીને બોલાવીને તે સગવડ કરો ?

કંસારો—ઠીક હું દરજીને બોલાવવા બહી છું.

કંસારી—(ઘરમાં જઈ સોન પ્રત્યે) બેટા, તારા

સાર લુગડાં શીવડાવવાં છે તો શુ ગુ શીવડાવશુ. તારી પસંદગી હોય તે કોરું ?

સોન— માતૃશ્રી જે પટીત જોઈએ તે શીવડાવો ? તેમા મને શુ પુછોછો.

કંસારી—દીક બેટા. (બાહાર આવવાને) સ્વગત દરજી લુગડાં શીવીનાએ તો પછી કાંઈ બીજી કાજુ કામ રહેશે નહીં. (એ પ્રમાણે વીચાર કરે છે)

સોન—(ઘરમાં) સ્વગતઃ અહા ! કપાળુ ઇન્દ્રની કૃપાથી, મારી જે ઉત્કંઠા છે તે પાર પડવાનો વખત સાવ નજદીક આવ્યો. ઇચ્છાવરથી સ્ત્રીને જે સુખ સાંપડેછે તે બીજાથી થતું નથી. ને મારી ધારણા ઇચ્છાવરની હતી. તો તે પ્રમાણે સ્વામી મળ્યા. (એમ વીચાર કરે છે)

પ્રવેશ ૧૦ મો.

સ્થળ—રાખાયતનો મહેલ.

રા૦—કેમ પ્રધાનજી ? તમે સધળી તજવીજ કરી રહ્યા ?

પ્ર૦—હા, હજુર.

રા૦—ત્યારે, લગ્ન તિથિ આજની છે તો ખાંડુ મો-કલવાની સગવડ કરો.

પ્ર૦—એ બધી સગવડ મેં કરી રાખી છે.

૨૧૦—તો, સારું. પણ મારા સસરાને ત્યાં ને ને
ચીજ જોઈએ તે મોકલી છે કે કેમ ?

૩૦—હા, હજુર.

૨૧૦—ખીજું, ખાંડા સાથે કેટલી રકમ મોકલોછો ?

૩૦—આપનો હુકમ હોય તેટલી.

૨૧૦—પાંચ હજાર રૂપિયા મોકલજો.

૩૦—સારું હજુર.

૨૧૦—ખાંડા સાથે કેને મોકલોછો ?

૩૦—આપણા મોતીચંદ કામદારને.

૨૧૦—ઠીક, ત્યારે હવે એ બધી સગવડ કરી રવા-
ના ? કેમકે વખત ભરાઈ જવા આવ્યો.

૩૦—ઠીક હજુર. (એમ કહી ખાંડાને રવાના કરી
રાખાયત પાસે આવે છે)

૨૧૦—કેમ પ્રધાનજી ?

૩૦—હજુર સર્વને રવાના કરીધા.

૨૧૦—તો સારું; હવે રાત પડવા આવી. તો આજ
રાતે આપણે શહેરની ચરચા જોવા જવું છે. કેમકે રાત્રી
નો ધર્મ છે કે “ પ્રજા ચર્ચા જોવી જોઈએ ” માટે આ-
પણે રાતે રાત્રી જરવા જવું છે.

૩૦—બહુ સારું હજુર. (એમ ધારી બને જણ
રાત્રી રાત્રી જરવા નીકળે છે)

પ્રવેશ ૧૧ મો.

સ્થળ—ગુણકાનું ઘર.

ગુણકા—(સ્વગત) આજ એતની રાત ગાંધ તો-
બી કોઈ ચાર આયા નહીં (તેટલામાં કમાડ ખડખડતાં)
કેન હે ?

હંડીયાં—કમાડ ખોલો ? મુસાફર હે.

ગુણકા—(સ્વગત) કોઈ આયા લગતા. (પ્રકાશ
લો, ખોલતી હું (એમ કહી કમાડ ઉઘાડે છે ને પેપર
બેઠ) આયેં પ્યારે આયેં.

હંડીયાં—કમાડ ખોલનમેં ક્યું દેર લગી ?

ગું—પ્યારે મેં જરા સોતીથી.

પેપડીયાં—હમ સોદાગર હેં ઓર આજ ખીચાર
હુવા કે તુમારે હીયાં આનાં.

ગું—ખોત મેહેરખાનીકી, જનાય. (જરાબેશીને)

પેપડીયાં—અય કોઈ અચ્છા ગાના સુનાવ કેદી-
લકું કરાર હોવે.

ગું—હજુર આપકી મરજી હે સો સુનાઈ, લેકીન
હમારી શી લાવ.

હં—(ગુસ્સે થઈ) અબે બાઈ એતો ખોત લા-
લચુ દીખાતી હે. ગાના તો શર ન હુવા તખતો ફીમંગતીહે.

પેં—હાં બાપ. (એમ કહી બને ઉદાસ મેહેરો ક-

રા નાખે છે. ત્યારે ગુણુકાએ તેનો ચેહરો જોવાથી)
 ગુ૦—અયે પ્યારે એતની દેરમે કયું ખદાં હોમયે.
 (એમ કહી ગાય છે)

ગજલ.

(રાહ) જીતનાજી ચાહે, સતાલેસી તુમી બદ મુઝે.
 મેંએતો તુમ્હારે પ્યારસેં, જીતી હું નાંતવાં,
 પે તુમકો જનમેં, આતી હે મેરીજાં;
 મ જો તુમ ખદા હોતો, મએ ક્યા કરું જયાં. મ૦ ૧
 ! તુમ્હારી ક્યા ફીરી, ઈસ્વકત મેરીજાં;
 એસી હોહ બારી મુજસે, હુમ કોનસી ખતા,
 હસે યેહ દીલ બીદાસ હુવા, જીજી ચટ ગયા. મ૦ ૨
 થોકો જોડ ચરમસે, આંસુકો કર રવાં.
 જખ મએતે હસ સનમસે, કહા ક્યા સખખહેજાં.
 ઇખલાસ હમસે કમ હુવા, ઓર પ્યાર ઘટ ગયા. મ૦ ૪
 અએસા ગજળતો અખ નકરો, યાર દીલ, રખા
 કીસ વાસ્તે હુવાહએ, મીઝાજ આપકા ખદા.
 સચ પુછીએતો મુજસે, ઝમાના ઉલટા ગયા. મ૦ ૪
 પૈ—(ખુશી થઇ ને) અહા ! બડે બાધ, એ
 િનાતો બોહોત અછા કીયા.

હ૦—હાં બાધ (એમ કહી તેના વખાણુ કરે છે)

ગજલ.

(રાહ) જનમે જનમ શુન માનગી તોરો.

જાળ આઘ પ્યારી રંગભરી, સ્વનાળે અદાસે ચટક મટક
ઝોર ધુંધટકે પટ ખોલદીયે, વોહ રૂપ દીઆયા ચમકચમક
કુછ મુખડા કરતા જમક જમક, કુચઅખરન કરતા જલકજલક

જાળ આઘં ૧

જાળ પાંવરખા ખુસ વઝેતીસે, તખ પાંચરખાળે જનક જનક
કુછ ઉછલેસીને નાઝ ભરી, કુદે આહે થરક થરક
પેટ રૂપ દીઆ કર પ્યારીને, જાળ નએન રસીલે મટકમટક

જાળ આઘં ૨

ફેર સ્વાંગ બહોત તયારહુએ, ઝોર ઠાઠ ખુસીકે જરહુ મ
ગુલ શોર હુવે ખુશ હાલીમે, ઝોર નાચને ગાને કે ખટ
મુરદંગેખાળે, તાલખળે, કુછ ખનક ખનક કુછ ધનક ધન

જાળ આઘં

દીલ શાદ હુવે ખુશહાલીસે, ઝોર અસરતકે સ્વદંગ હુએ
ચેહ જહમકી રંગત હોલીકી, જો દેખને વાલે દંગ હુએ
કુછ હુસ્નકી જહમકે નાઝભરી, કુછ સોખી નાઝઅદાઓકી

જાળ આઘં ૪

ગું—(આ ગાયન સાંભળી બહુ ખુશી થઈ ને)
અહા ! તુમખી બડે ઉસ્તાદ દીખાતે હો.

હું—હમનેખી ખોત દીન મગજભારીકી હે.

ગું—હાં, જનાબ એસા કીયેખીનાતો ગાનામુશકેલહે.

હું—અએ એ ખાત જનનેદો, ઝોર પ્યારી ખાત તુ-
મસે પુછતાહું કે “એ ગાંવમે કાઘ અછી રંડી મીલેગી”?

